

CONCEPT ! JAARVERSLAG KSGV 2014

1. Samenstelling bestuur

De samenstelling van het KSGV-bestuur was in het verslagjaar als volgt:

1. dr. F.C.H. Derks (voorzitter tot 24 januari 2014), godsdienstpsycholoog, wetenschappelijk medewerker bij De Forensische Zorgspecialisten (voorheen de Van der Hoeven Stichting) te Utrecht (benoemd als bestuurslid in 1984, afgetreden op 24 januari 2014);
2. prof. dr. M.H.F. van Uden (voorzitter vanaf 24 januari 2014), klinisch psycholoog en psychotherapeut, bijzonder hoogleraar 'Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor de psychologische aspecten' en gewoon hoogleraar religiepsychologie aan de Faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit van Tilburg (1989, eerstvolgende periodieke aftreding op 31 december 2016);
3. prof. dr. A.W. Braam (vice-voorzitter), psychiater en opleider bij Altrecht geestelijke gezondheidszorg in Utrecht, onderzoeker bij het VU Medisch Centrum Amsterdam, en bijzonder hoogleraar 'Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor de psychiatrie' aan de Universiteit voor Humanistiek te Utrecht; (2012, 31 december 2015);
4. dr. C.G. Vergouwen (secretaris, godsdienst- en pastoraalpsycholoog, oud-coördinator van de Pastoraal Psychologische Leergang aan de Faculteit der Godgeleerdheid van de Universiteit Utrecht en begeleidster van de congregatie van de Zusters van Onze Lieve Vrouw te Amersfoort (2004, 31 december 2017);
5. drs. A.L.W. van Loenen (penningmeester), theoloog, hoofd dienst geestelijke verzorging van Vincent van Gogh voor geestelijke gezondheidszorg (2008; 31 december 2015);
6. prof. dr. T.H. Zock, theoloog en godsdienstpsycholoog, bijzonder hoogleraar 'Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor het domein van de geestelijke verzorging', en gewoon hoogleraar godsdienstpsychologie Rijksuniversiteit Groningen, aan de Faculteit der Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap van de Rijksuniversiteit Groningen (2005; 31 december 2016);
7. drs. B.A. Rose, theoloog, geestelijk verzorger Jeroen Bosch Ziekenhuis 's-Hertogenbosch (2013, 31 december 2016);
8. dr. J. Dezutter, onderzoeker organisatorische eenheid klinische psychologie van de KU Leuven (2013, 31 december 2016).

[N.B. Herman W. is in 2014 bij het bestuur gekomen, maar is pas in de ALV van begin 2015 benoemd, reden waarom hij hier nog niet vermeld staat.]

2. Samenstelling Raad van Advies

De Raad van Advies was in 2014 als volgt samengesteld:

9. mw. prof. dr. H.A. Alma, godsdienstpsycholoog, hoogleraar psychologie en zingeving Universiteit voor Humanistiek;
10. dr. R. Abma, cultuurpsycholoog, universitair docent sectie algemene sociale wetenschappen Universiteit Utrecht;
11. drs. A.G.A. van Heeswijk, Principal Clinical Psychologist, Community Adult Psychological Therapies Service, National Health Service, Isle of Wight (GB);
12. drs. A. Hegger, psycholoog en psychotherapeut, manager behandelzaken Jeugdhulp Friesland;
13. mw. ds. C.J. Jacobs, beleidssecretaris van de VVP – beweging voor eigentijds geloven.
14. dr. W. Krikilion, theoloog en psychotherapeut, stafmedewerker patiëntenzorg voor de aandachts- en resultaatgebieden 'zingeving en levensbeschouwing', 'ethiek', en 'kenniscentrum' van het Openbaar Psychiatrisch Zorgcentrum in Geel (B), en verbonden aan de therapiepraktijk Centrum voor Levensbeschouwing en Zingeving in Turnhout (B);
15. dr. H.J.G.M. van Megen, psychiater, opleider psychiatrie GGz Centraal te Ermelo;
16. drs. T.G.M. van der Meulen, theoloog, oud-studentenpastor te Utrecht, pastor gemeenschapsopbouw parochieverband Vecht & Venen;
17. prof. dr. J.B.A.M. Schilderman, pastoraaltheoloog, hoogleraar religie en zorg, universitair hoofddocent en onderzoekscoördinator empirische pastoraaltheologie, Radboud Universiteit.

De leden van de Raad van Advies participeren op grond van hun deskundigheid op projectbasis bij de voorbereiding van publicaties en studiebijeenkomsten.

3. Samenstelling van de redactiecommissie

Als nieuw redactielid werd dr. J.Z.T. Pieper verwelkomd. Jos Pieper, cultuur- en godsdienstpsycholoog, is als universitair docent godsdienstpsychologie verbonden aan de Universiteit Utrecht.

Prof. dr. T.H. Zock nam na vijftien jaar lidmaatschap afscheid van de redactiecommissie. Zij blijft als bijzonder hoogleraar vanwege het KSGV en als bestuurslid aan het KSGV verbonden. De samenstelling van de redactiecommissie was daarmee als volgt.

18. prof. dr. M.H.F. van Uden (sedert 1988; voorzitter);
19. drs. A.G.A. van Heeswijk (1992);
20. mw. prof. dr. T.H. Zock (1999, afgetreden op 4 april);
21. mw. dr. C.G. Vergouwen (2001);
22. mw. drs. B.A. Rose (2007);
23. dr. J.Z.T. Pieper (2014);
24. dr. J.H.N. Kerssemakers, redactiesecretaris (1984, wegens pensionering afgetreden op 31 december 2014).

4. Secretariaat

Dr. J.H.N. Kerssemakers, psycholoog, sedert 1 oktober 1984 parttime (67%) in dienst als studiesecretaris, trad op 31 december 2014 wegens pensionering af. Voor de overdracht van taken aan zijn opvolger blijft hij tot uiterlijk 31 december 2015 bij het KSGV actief.

5. Financiële administratie

De salarisadministratie is vanaf 2011 ondergebracht bij Delissen Belastingconsulenten in Nijmegen. Ook de samenstelling van de jaarrekeningen wordt door dezelfde organisatie verricht. De dagelijkse financiële administratie werd door de studiesecretaris in overleg met de penningmeester verzorgd.

6. Aantal leden en donateurs

Op 31 december 2014 stonden 1.251 leden en donateurs ingeschreven, waaronder één jongerenlid. Dit betekende een daling met 159 inschrijvingen, tegen minus 87 in 2013 en minus 181 in 2012.

Er meldden zich 29 nieuwe leden aan, tegen 32 in 2013. Een aantal van 188 werd uitgeschreven, waaronder 17 vanwege overlijden, 25 wegens wanbetaling en 11 vanwege onbestelbare post.

7. Bestuursvergaderingen

Het bestuur vergaderde in 2014 viermaal. Ook dit jaar stond de voorbereiding van de studiebijeenkomsten in Nederland en in Vlaanderen centraal. Daarnaast boog het bestuur zich over de volgende onderwerpen:

- beleidsplanning tot 2016, inclusief de financiële gevolgen als gevolg van een veranderend leden- en donateursbestand;
- continuering van de bijzondere leerstoelen;
- opvolging studiesecretaris;
- intensivering van de contacten met verwante organisaties in Nederland en Vlaanderen;
- evaluatie van de beide studiebijeenkomsten;
- voorbereiding algemene ledenvergadering;
- overige huishoudelijke verenigingstaken.

8. Bijzondere leerstoelen vanwege het KSGV

8.1 Universiteit van Tilburg

De bijzondere leerstoel 'Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor de psychologische aspecten' wordt sinds 1 oktober 1994 in een omvang van 0.2 fte bezet door dr. Marinus H.F. van Uden. De bijzondere leerstoel was tot 31 december 2013 ondergebracht bij de Faculteit Geesteswetenschappen, Departement Cultuurwetenschappen van

de Universiteit van Tilburg, en is sedert 1 januari 2014 gevestigd binnen de Tilburg School of Theology. Vanaf 1 september 2009 combineert de bijzondere leerstoelhouder zijn activiteiten met die van gewoon hoogleraar Religiepsychologie (0.4 fte) aan de Faculteit Geesteswetenschappen.

De Commissie van Toezicht rond de bijzondere leerstoel bestond uit de leden: prof. dr. Jos Corveleyn (KU Leuven), dr. Frans Derks, voorzitter (KSGV), mw. prof. dr. Hans Alma (KSGV), prof. dr. Staf Hellemaans (UvT) en prof. dr. Marcel Sarot (UvT). De ‘Stichting Levensbeschouwing en Geestelijke Volksgezondheid’ (SLGV) is belast met het verwerven en beheren van geldmiddelen ten behoeve van de leerstoel. Het bestuur van de SLGV wordt gevormd door dr. Frans Derks (voorzitter), drs. Guus van Loenen (penningmeester) en dr. Jacques Kerssemakers (secretaris, afgetreden op 31 december 2014). Het jaarverslag over het collegejaar 2013-2014 van de bijzonder hoogleraar werd door de Commissie van Toezicht goedgekeurd. Het volledige jaarverslag is gepubliceerd op de website van het KSGV.

8.2 Rijksuniversiteit Groningen

De bijzondere leerstoel ‘Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor het domein van de geestelijke verzorging’ is ingesteld door het KSGV en wordt ondersteund door de *VVP – beweging voor eigentijds geloven*. Per 1 november 2005 is de leerstoel in een omvang van 0.2 fte bezet door mw. dr. T.H. Zock. De leerstoel is ondergebracht bij de basiseenheid Godsdienstfilosofie en godsdienstpsychologie van de Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap van de Rijksuniversiteit Groningen. **De leerstoelhouder is aan deze faculteit tevens werkzaam als gewoon hoogleraar godsdienstpsychologie. [Gold dit nog voor (een deel van) 2014?]**

Het curatorium van de bijzondere leerstoel bestaat uit de leden: prof. dr. C.K.M. von Stuckrad (Rijksuniversiteit Groningen), prof. mr. dr. A.R. Mackor (Rijksuniversiteit Groningen) en prof. dr. M.H.F. van Uden (voorzitter curatorium, Universiteit van Tilburg). De ‘Stichting Geestelijke Verzorging en Geestelijke Gezondheid’ (SGV&GG) is belast met het verwerven en beheren van geldmiddelen ten behoeve van de leerstoel. Het bestuur van de SGV&GG wordt gevormd door dr. F.C.H. Derks (voorzitter), W.C.M. Jumelet AC (penningmeester) en dr. J.H.N. Kerssemakers (secretaris, afgetreden op 31 december 2014).

Het meest recente jaarverslag (2013-2014) is op de website van het KSGV te raadplegen.

8.3 Universiteit voor Humanistiek

De bijzondere leerstoel ‘Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor de psychiatrie’ is vanwege het KSGV in samenwerking met Altrecht GGZ bij de Universiteit voor Humanistiek in Utrecht gerealiseerd. Altrecht GGZ, de Universiteit voor Humanistiek en het KSGV beogen met deze leerstoel de wetenschappelijke kennis op het gebied van levensbeschouwing en psychiatrie verder te ontwikkelen en daarmee bij te dragen aan een humane kwaliteitszorg.

Met ingang van 1 oktober 2012 is de leerstoel in een omvang van 0.2 fte bezet door dr. A.W. Braam, psychiater bij de crisisdienst Utrecht en opleider psychiatrie bij Altrecht GGZ.

De bijzondere leerstoel staat onder toezicht van een curatorium met als leden: dr. Frans Derks; prof. dr. Carlo Leget, hoogleraar Zorgethiek en begeleidingswetenschappen, en bijzonder hoogleraar palliatieve zorg aan de Universiteit voor Humanistiek; en prof. dr. Rien van Uden (voorzitter). Het volledige jaarverslag over 2013-2014 is gepubliceerd op de website van het KSGV.

9. Studiebijeenkomsten 2014

Utrecht – De jaarlijkse studiedag van het KSGV vond plaats op woensdagmiddag 21 mei in Utrecht. Het thema luidde: *Zuinig op zin. Aandacht voor zingeving als kostenpost en als winstfactor in de zorg*. Aanleiding voor de keuze van dit thema zijn de bezuinigingen in de ggz teneinde deze betaalbaar te houden: van curatie naar preventie, van professionele naar zelf- en mantelzorg, van specialistische/intramurale naar eenvoudige/extramurale zorg, door minister Schippers van VWS samengevat in de uitspraak: ‘Moet je niet de dingen die bij het leven horen veel meer in eigen kring zien uit te vogelen en zou je niet pas een beroep op de gezondheidszorg

moeten doen, als je echt last hebt van ziekte?’ Deze stelling ziet echter enkele levensbeschouwelijke ontwikkelingen over het hoofd, die bij veronachtzaming wel eens averechts zouden kunnen werken. Allereerst werden ‘de dingen die bij het leven horen’ lange tijd gethematiserd en begeleid door levensbeschouwelijke instituten. Juist het wegvallen van deze instituten kan de moeite om een passend antwoord te vinden hebben vergroot en daarmee het beroep op de geestelijke gezondheidszorg hebben versterkt. Daarnaast kunnen adviezen uit eigen kring kunnen zó misplaatst, problematisch of ontoereikend zijn dat juist daaruit de behoefte aan professionele deskundigheid ontstaat. Ook is het de vraag of deze opstelling in economisch opzicht wel wijs is. De gezondheidszorg is te zien als een zingevingssysteem: de verwachting is dat de gezondheidszorg het beste antwoord weet te bieden op de risico’s en beperkingen die aan het menselijk bestaan kleven. Het medicaliseren van problemen vindt hier mogelijk zijn grond. Daarom kan aandacht voor zingeving en levenskwaliteit een remmende invloed hebben op de behandelkosten. Een beroep op de sociale kring ten slotte veronderstelt ook dat mantelzorg in ruime mate voorhanden is. Maar deze opvatting lijkt voorbij te gaan aan de alom geconstateerde individualisering van de samenleving, en aan het ervaringsfeit dat mensen met problemen op het vlak van geestelijke gezondheid eerder uitstotingsmechanismen dan empathie kunnen verwachten. Met zijn studiedag heeft het KSGV deze ontwikkelingen willen expliciteren. Als sprekers traden op: drs. A.L.W. van Loenen (tevens dagvoorzitter), hoofd dienst geestelijke verzorging GGZ Noord- en Midden-Limburg, en lid van het bestuur van het KSGV; drs. J.D.C. Geel, theologe, voorzitter van de branche-organisatie GGZ Nederland en presentator in dienst van de NCRV; prof. dr. R.T.J.M. Janssen, hoogleraar economie en organisatie van de gezondheidszorg aan de Universiteit van Tilburg en bestuurder van Altrecht GGZ; prof. dr. Glas, hoogleraar bij de faculteit wijsbegeerte van de VU en psychiater en opleider bij Dimence, instelling voor geestelijke volksgezondheid in Overijssel; ten slotte drs. E. van Meekeren, als psychiater werkzaam bij GGNet en zelfstandig gevestigd.

Er namen 81 personen deel aan deze middag. De studiedag werd door de volgende beroepsverenigingen geaccrediteerd:

- de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie (NVvP);
- Stichting Kwaliteitsregister Geestelijk Verzorger (SKGV);
- de Nederlandse Vereniging voor Psychologen voor de Herregistratieregeling Eerstelijnspsychologie (Eerstelijnspsycholoog NIP);
- de Federatie van Gezondheidszorgpsychologen (FGzP), voor Klinisch Psycholoog (BIG).
-

Gent – Op dinsdag 3 juni werd in het Vormingscentrum Guislain in Gent (B) een tweede KSGV-studiemiddag gewijd aan het thema ‘Hersteldenken en zinzorg’. De bezuinigingen in de geestelijke gezondheidszorg (ggz) in België voorziet onder meer in de afbouw van residentiële bedden ten gunste van thuisbegeleiding door mobiele teams. Hulpverleners en zorgprofessionals worden gestimuleerd om cliënten te zien als partners in de zorg, als mensen die hun eigen rol als gewone burgers (weer) opnemen. Vermaatschappelijking van de zorg, inclusie, cliëntenparticipatie en ervaringsdeskundigheid zijn daarbij de kernwoorden. Welke plaats kunnen zinzorg en levensbeschouwelijke zorg krijgen in de nieuwe ontwikkelingen in behandeling, begeleiding en zorgorganisatie? Daarop werd vanuit drie invalshoeken ingegaan: die van de ervaringsdeskundige, van de overheid en die van de professional.

Als sprekers traden op: Koen De Fruyt, master in theologie, is diensthoofd Zinzorg & Pastoraal in het Psychiatrisch Centrum Sint-Amandus te Beernem en diensthoofd Identiteit op het Provinciaal van de Broeders van Liefde te Gent (B); Albert Verleyen, ervaringsdeskundige, tezamen met Frank Schaffler, psychotherapeut en projectmedewerker patiëntenparticipatie en ervaringsdeskundigheid bij het Psychiatrisch Centrum Sint-Amandus te Beernem (B), dr. Cor Arends, geestelijk verzorger bij GGz Centraal in Amersfoort; en tot slot Magda Coture, adjunct federaal coördinator ggz bij de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid van Vlaanderen. De studiebijeenkomst in Gent werd georganiseerd in samenwerking met het Openbaar Psychiatrisch Zorgcentrum (Geel), het Provinciaal van de Broeders van Liefde (Gent), het Vormingscentrum Guislain (Gent), Caritas Vlaanderen, Icuro, Zorgnet Vlaanderen, en het Centrum voor Godsdienstpsychologie van de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen van de KU Leuven. Het aantal deelnemers bedroeg 72.

10. Externe contacten en advisering

Met de VVP – beweging voor eigentijds geloven, wordt contact onderhouden rond de bijzondere leerstoel in Groningen.

Het KSGV heeft met een aantal verwante organisaties op het terrein van religie en geestelijke gezondheid een eerste overleg gevoerd over verdere mogelijke samenwerking. Dit overleg wordt in 2015 voortgezet.

Wegens komende pensionering nam de studiesecretaris afscheid als lid van de redactieraad van het tijdschrift *Psyche en Geloof*. Om dezelfde reden werd hij in het algemeen bestuur van de *Stichting Psychiatrie en Religie* opgevolgd door prof. A.W. Braam, vice-voorzitter van het KSGV.

Er werden drie literatuuradviezen verstrekt: tweemaal over boeddhisme en psychotherapie, en eenmaal over de plaats van zingeving in begeleidende gesprekken met psychiatrische patiënten.

11. Redactiecommissie

Het leeuwendeel van het werk van de redactiecommissie wordt per e-mail afgehandeld.

Daarnaast kwam de redactiecommissie driemaal in vergadering bijeen. Zij redigeerde en produceerde vijf KSGV-publicaties: de reeksuitgaven: 1) *Trauma, geweld en religie*; 2) *Zuinig op zin. Aandacht voor zingeving als kostenpost en als winstfactor in de zorg*, en als afzonderlijke uitgaven buiten de reeks 3) *Veel kritiek, weinig erosie. Seksueel misbruik en commitment aan de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland* en 4) *Hoe waait de wind? Interpretatie van geestelijke verzorging door cliënten in de ggz*. Bovendien werd in samenwerking met Shaker Verlag in Aachen (D) voor het eerst een Engelstalige publicatie uitgebracht: 5) Marinus van Uden, Joseph Pieper en Hessel Zondag: *Knockin' on Heaven's Door. Religious and Receptive Coping in Mental Health*. Deze uitgave is eveneens als e-book verkrijgbaar.

Van KSGV-publicaties verschenen – naast tal van verschijningsberichten zonder inhoudelijke bespreking – in 2014 de volgende inhoudelijke recensies:

2-83: *Geschonden vertrouwen. Seksueel misbruik in een religieuze context*

Psyche en Geloof, 2014, nr. 1, pp. 73-74;

Friesch Dagblad, 24 januari 2014, p. 8;

Nederlands Dagblad, 21 februari 2014, p. 12;

Psyche (B), 2014, nr. 1, p. 40.

2-82: *Tussen de regels. Psychotherapeutische vaardigheden voor pastoraat en geestelijke verzorging*

Psyche en Geloof, 2014, nr. 1, pp. 75-77;

Tijdschrift voor Theologie, 2014, nr. 1, p. 111;

Tijdschrift voor Psychiatrie, 2014, nr. 2, p. 138;

Tijdschrift Geestelijke Verzorging, 2014, nr. 75, p. 62;

Tijdschrift voor Geestelijk Leven, 2014, nr. 3, pp. 104-105.

12. Verkoop publicaties en keuze welkomstgeschenk

In het verslagjaar werden door 350 bestellers in totaal 521 publicaties of kopieën van uitverkochte publicaties afgenomen (2013 = 406 publicaties; 2012 = 571; 2011 = 719). Daarvan werden 43 exemplaren (2013 = 31; 2012 = 69; 2011 = 54) via de boekhandel besteld.

Door 119 personen werden in totaal 274 digitale kopieën van oudere KSGV-publicaties aangevraagd. De twee meest gevraagde titels waren *Leren omgaan met zingevingsvragen* en *Afscheidsrituelen in psychotherapie*.

Aan Dedicon, voorheen de Federatie Nederlandse Blindenbibliotheken, werden volgens eerdere afspraak digitale bronbestanden van KSGV-publicaties gezonden te behoeve van mensen met een leesbeperking.

13. Ledenwerving

Aankondigingen van nieuwe publicaties en studiebijeenkomsten van het KSGV worden standaard per e-mail aan bestaande relaties verzonden. Voor afzonderlijke studiebijeenkomsten of publicaties werden tussen de 1.500 en 2.000 aankondigingen verzonden. Alle mailingen bevatten een uitnodiging om KSGV-lid of -donateur te worden.

dr. J.H.N. Kerssemakers, studiesecretaris KSGV, 18 augustus 2015